

Václav Záček: *Josef Václav Frič*, Melantrich, Praha 1979, 391 stran.

V září r. 1979 uplynulo 150 let od narození básníka Josefa Václava Friče (1829–1890), jednoho z předních účastníků revolučního hnutí v Praze r. 1848. K této příležitosti vyšla v nakladatelství Melantrich (v edici Odkazy pokrokových osobností naší minulosti) monografie našeho známého historika Václava Závky *Josef Václav Frič*. Přináší jednak obsáhlou (třistastránkovou) studii o J. V. Fričovi, jednak doklady k Fričově mnohostranné politické činnosti – Fričovy články, programová provolání, ukázky z korespondence a další dokumenty. Kniha tak připomíná záslužným způsobem jednu z nejzajímavějších postav naší národní historie 19. století.

Z Fričova díla je podnes živá jeho básnická sbírka *Písně z bašty*; zvláštní význam pak mají jeho *Paměti*. Ty patří k nejzávažnějším dílům naší memoárové literatury 19. století, neboť podávají zevrubné svědectví především o událostech r. 1848, na nichž měl Frič veliký podíl. Spolu s K. Sabinou a Emanuelem Arnoldem byl tehdy devatenáctiletý Frič hlavním představitelem radikálů v Čechách a odpůrcem liberálně měšťanské politiky (představované Palackým a Riegrem), která usilovala o smír s vídeňskou vládou a byla nepřátelská revolučním tendencím. Když bylo pražské povstání potlačeno, účastnil se Frič revolučního dění na Slovensku; po amnestii se vrátil do Prahy, kde záhy začal připravovat (z podnětu ruského revolucionáře M. Bakunina) ozbrojenou akci proti rakouskému státu. Toto tzv. májové spiknutí bylo však prozrazeno a rakouská policie provedla rozsáhlé zatýkání, jehož obětí se stal i Frič (a kromě mnoha dalších také Sabina). Ze svého trestu 18 let vězení si Frič odpykal jen část; r. 1854 byl amnestován a věnoval se pak literární činnosti, ačkoli období absolutismu bylo literárním snahám krajně nepříznivé. R. 1859 byl Frič znovu zatčen a internován; zanedlouho však dosáhl povolení k emigraci. Žil pak v Londýně, kde navázal styky s ruským spisovatelem a revolucionářem A. I. Gercenem; ten vydával v Londýně svůj slavný časopis *Kolokol*, zaměřený proti reakčním silám v Rusku a v celé Evropě. Podle Gercenova vzoru pak vydával Frič v Ženevě časopis *Čech*. Do vlasti (kromě několika tajných návštěv) se vrátil až po dvaceti letech, roku 1879, tedy padesátiletý; i pak byl neúnavně činný ve veřejném životě, ale do literárního dění se už včleňoval obtížně. Právě v této době však napsal svoje *Paměti*, které jsou nám stálým zdrojem informací o našem politickém a také literárním životě ve čtyřicátých a padesátých letech minulého století. (Dokonale komentovanou edici *Paměti* připravil a vydal v letech 1957 a 1960 literární historik Karel Cvejin.)

Kniha Václava Závky přináší odborně zasvěcený a přitom neobyčejně poutavý výklad Fričova životního díla. Autor sleduje ve své studii Fričův ideový vývoj i jeho politickou činnost a podává řadu nových poznatků, jež načerpal ze studia archivního materiálu. Soustředil pozornost nejen na období kolem roku 1848, ale zvláště na Fričovu činnost v šedesátých letech, která byla až dosud nejméně známá. Důležité je zvláště objasnění Fričových vztahů ke Gercenovi, k italskému osvobozeneckému hnutí, k L. Kossuthovi a k polské revoluční emigraci. Záček sleduje podrobně Fričův publicistický boj z emigrace proti Rakousku a za slovanskou myšlenku, analyzuje jeho vztah k polskému povstání r. 1863 a 1864 a jeho zápas proti dualismu a panslavismu. Frič – jak Záček dovozuje – se po potlačení českého revolučního hnutí nedal odradit od práce pro nesvobodný národ a volil i nadále revoluční cesty. V šedesátých letech stál jako jediný český reprezentant po boku evropských revolucionářů. „Jeho zásluhou chápala pokroková a revoluční Evropa, že český národ patří k ní, což pak předávala následující generaci revolučních bojovníků.“ Frič svůj revoluční program sice nedovedl k cíli, přesto má jeho činnost zásadní význam z hlediska historického.

K Fričově činnosti v šedesátých letech je také převážně zaměřen výběr dokumentů v knize. Ty osvětlují zejména Fričovu činnost v emigraci, jeho styk s evropskými (zvláště polskými) revolucionáři a jeho úlohu v evropském revolučním hnutí. Svazek je doplněn podrobným komentářem, bibliografií Fričových prací včetně jeho překladů, soupisem nejdůležitější literatury o Fričovi i oddílem obrazových příloh (celkem 48). Závčova kniha je cenná z hlediska odborného, ale jistě po ní se zájmem sáhnou i čtenáři neodborní, neboť je psána poutavě a přibližuje nám názorným způsobem nejen osobnost J. V. Friče, ale i celou jeho dobu a myšlenkové ovzduší, v němž Frič žil a které spoluvytvářel.

Dušan Jeřábek